

Wat betekent Natura 2000 voor de privébosbeheerder?

De realisatie van het Natura 2000-netwerk in Vlaanderen is momenteel dé prioriteit van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Natura 2000 omvat de Europese habitat- en vogelrichtlijngebieden en dit netwerk van natuurgebieden is het grootste wereldwijd. In Vlaanderen omvat Natura 2000 166.187 ha, waarvan 21.000 ha privébos. Natura 2000 brengt heel wat veranderingen met zich mee: beleid, regelgeving en subsidiëring zijn gewijzigd of zullen gewijzigd worden. Voor de bosbeheerder op het terrein is er op dit moment nauwelijks iets veranderd. Nadat de definitieve uitvoeringsbesluiten goedgekeurd worden door de Vlaamse Regering (wat in de komende maanden zou gebeuren), zal er echter veel wijzigen. De voornaamste wijzigingen zullen wellicht pas in 2017 gebeuren. We lichten hieronder de belangrijkste wijzigingen toe.

RIK DE VREESE (BOS+)

Figuur 1: Eiken-beukenbossen dienen te worden uitgebreid om aan de Europese natuurdoelen te voldoen. © Lotte Van Nevel

Het bosbeheerplan wordt het (geïntegreerd) natuurbeheerplan

De verschillende types beheerplannen (beperkte en uitgebreide bosbeheerplannen, natuurbeheerplan, parkbeheerplan, ...) worden geïntegreerd in het **nieuwe (geïntegreerd) natuurbeheerplan** dat zal gelden voor verschillende terreintypes. In ieder natuurbeheerplan zal aandacht moeten zijn voor zowel de ecologische, economische als de sociale functie. Net zoals nu het geval is, kunnen de nieuwe beheerplannen gezamenlijk worden opgemaakt door meerdere eigenaars uit verschillende eigenaarcategorieën.

In functie van de aanwezige ecologische waarden, de potentieel te realiseren habitats en de ligging (in VEN en/of Natura 2000) kan een privé-eigenaar opteren voor een hoger of lager **ambitieniveau**. Er worden vier ambitieniveaus onderscheiden. Ambitieniveau 1 komt grosso modo overeen met een beperkt bosbeheerplan uit de huidige wetgeving en focust op het behoud van de huidige natuurkwaliteit. Ambitieniveau 2 mikt op het mee realiseren van bepaalde natuurdoelen binnen Natura 2000 door omvorming van het bestaande habitat naar een habitatwaardig bos. In een natuurbeheerplan met ambitieniveau 3

wordt gewerkt aan het realiseren van de vooropgestelde natuurstreefbeelden uit de Managementplannen voor het habitatrictlijngebied. Natuurbeheerplannen met ambitieniveau 4 ten slotte zijn het equivalent van de huidige beheerplannen voor de natuurreservaten. In ambitieniveau 4 dienen er garanties te zijn dat het gebied voor lange termijn een natuurfunctie kan behouden. Een eigenaar kan zelf zijn ambitieniveau bepalen, uitgezonderd in VEN- of in Natura 2000-gebieden, waar men minimum ambitieniveau 2 moet nastreven. Ook openbare eigenaars dienen minimum ambitieniveau 2 na te streven en mee te werken aan de realisatie van de Europese natuurdoelen.

Nieuw in vergelijking met de bosbeheerplannen is dat de beheerder verplicht is in het nieuwe natuurbeheerplan een monitoringplan op te nemen. Hij/zij moet minstens iedere zes jaar de uitvoering van het beheerplan en de resultaten ervan **monitoren** en rapporteren aan ANB. Het INBO zal hiervoor de nodige indicatoren uitwerken die de beheerder toelaten zelf de monitoring uit te voeren. Het ANB zal op basis van de monitoring en rapportering nagaan of het beheerplan dient te worden bijgesteld. De resultaten van de monitoring zullen gebruikt worden om aan de Europese Commissie te rapporteren over de vooruitgang van de implementatie van Natura 2000 in Vlaanderen.

Figuur 2: Slanke sleutelbloem is een indicator voor oude, beekbegeleidende bossen waarvoor omvangrijke natuurdoelen zijn geformuleerd.

Een laatste wijziging t.o.v. de huidige bosbeheerplannen is dat de nieuwe natuurbeheerplannen **bindend** zullen worden. De eigenaar is verplicht de maatregelen die in het beheerplan zijn opgenomen ook effectief uit te voeren.

Het subsidielandschap wijzigt

Ook voor het verkrijgen van subsidies zijn de hierboven beschreven ambitieniveaus van belang. Onder het motto **'gelijke financiering voor gelijke inspanningen'** krijgen privéboseigenaars ook toegang tot subsidies die nu enkel toegankelijk zijn voor openbare eigenaars en/of erkende terreinbeherende natuurverenigingen. Zo zal een privé-eigenaar die ambitieniveau 4 ambieert en realiseert ook een subsidie kunnen ontvangen voor het aankopen van natuurterreinen, of zal een landbouwer die een grasland herstelt daar ook een investeringssubsidie voor kunnen ontvangen.

Een tweede nieuwigheid is dat de subsidie voor de ecologische bosfunctie vervangen en uitgebreid wordt tot een **beheersubsidie volgens het nagestreefde natuurstreefbeeld** vastgelegd in het natuurbeheerplan. De subsidie ligt

in de grootte-orde van 80% van de gemiddelde kostprijs voor het instandhouden van het natuurstreefbeeld (na aftrek van eventuele opbrengsten).

Belangrijk om te weten is dat de bestaande subsidieregelingen (ecologische bosfunctie, herbebossing of bebossing) van kracht blijven voor gebieden met een geldig bosbeheerplan, totdat het bestaande beheerplan vervalt, of vervangen wordt door een natuurbeheerplan (zijnde een nieuw natuurbeheerplan of een herzien bosbeheerplan, zie ook punt 4).

Vrijwillige fase tot 2017, mogelijk verplichte maatregelen vanaf 2018

Om de vooropgestelde Europese natuurdoelen te realiseren, kijkt men in de eerste fase naar de natuur in eigendom van en/of beheerd door het ANB, natuurverenigingen of andere openbare eigenaars (de zogenaamde 'evidenties' bij de 'sterke schouders') en de reeds opgenomen maatregelen binnen lopende beheerplannen binnen het gebied. Beide types maatregelen worden verwerkt in de **Managementplannen versie 1.1** (verwacht tegen mid-

Situering van privébos in de Vlaamse Natura 2000-gebieden

De 38 habitatrictlijngebieden in Vlaanderen beslaan ongeveer 98.000 ha. 55.000 ha is privé-eigendom (bos, landbouw, bewoning, kasteelparken, ...) waarvan **21.000 ha privébos**. De totale bosoppervlakte binnen de habitatrictlijngebieden is 50.000 ha. De bestaande boshabitats binnen de habitatrictlijngebieden zijn niet allemaal **habitatwaardig**. Dat wil zeggen dat de structuur en/of de samenstelling van het bos onvoldoende is voor het gewenste Europese habitat op die plaats. Er moet 15.000 ha bijkomend habitatwaardig bos gecreëerd worden binnen die gebieden. Dat kan enerzijds door het omvormen van bestaand bos tot een bos dat voldoet aan de kenmerken van het vooropgestelde habitatype, of dat kan door het aanplanten van bijkomende bossen. Het ANB heeft vooropgesteld dat **privéboseigenaars 75% van de bosvorming** zullen realiseren. Van de privé-landeigenaars wordt verwacht dat ze 25% van de nieuwe, bijkomende boshabitats aanplanten, van landbouwers dat ze binnen hun bedrijf 5% van de bosuitbreiding realiseren. Concreet betekent dit dat van privé land- en bouseigenaars binnen Natura 2000 een inspanning verwacht wordt op 10.000 tot 15.000 ha, ofwel op minimum de helft van de privé bosoppervlakte binnen de Vlaamse habitatrictlijngebieden.

den 2016). Van de overheden en de natuurverenigingen verwacht men dat zij zorgen voor die habitats die het moeilijkste te realiseren zijn (omwille van het intensieve beheer, dure inrichtings- of beheerwerken, of de grote benodigde oppervlakte). In een volgende stap zal men privé-eigenaars en beheerders zoveel mogelijk stimuleren om **vrijwillig** mee te werken aan de realisatie van de Europese natuurdoelen in de **Managementplannen 1.2**. Eind 2017 zal men de balans opmaken of men de vooropgestelde doelen zal bereiken door de reeds gerealiseerde en toegezegde inspanningen. Als blijkt dat deze inspanningen onvoldoende zullen zijn voor het realiseren van Natura 2000 in Vlaanderen, zullen er **verplichte maatregelen** worden opgelegd in 2018 (**Managementplan 1.3**). Het is duidelijk dat deze verplichte maatregelen voornamelijk op privé-eigendommen zullen worden gesitueerd. Iedere eigenaar heeft er dus belang bij om te overwegen om mee te stappen in de vrijwillige realisaties en niet af te wachten totdat er verplichte maatregelen worden opgelegd.

Wat met bestaande beheerplannen?

Bestaande bosbeheerplannen blijven van kracht, maar worden ten laatste zes jaar na de inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving **geëvalueerd**: ANB zal nagaan of het bosbeheerplan voldoet aan de Europese natuurdoelen voor het gebied (binnen Natura 2000 zal de evaluatie binnen de vier jaar plaatsvinden). Indien het oude beheerplan

voldoet, blijft het beheerplan van kracht. Het wordt dan wel omgezet naar het statuut 'nieuw natuurbeheerplan' zodat de nieuwe subsidieregelingen kunnen worden ingezet. Indien het bestaande bosbeheerplan niet voldoet aan de Europese natuurdoelen, dient het beheerplan te worden herzien en als nieuw natuurbeheerplan te worden ingediend bij ANB.

Welke maatregelen worden voorzien om de Europese natuurdoelen te realiseren?

Voor ieder habitatrictlijngebied zijn er specifieke instandhoudingsdoelstellingen (S-IHD) vastgelegd door de Vlaamse Regering. De Managementplannen beschrijven welke maatregelen nodig zijn om die instandhoudingsdoelstellingen voor de habitats binnen het gebied te behalen, maar ook welke maatregelen prioritair zijn (de '**prioritaire inspanningen**').

De maatregelen omvatten enerzijds maatregelen gericht op het verbeteren van de algemene milieukwaliteit, en anderzijds maatregelen om de habitatwaardigheid van de natuur in het gebied te verbeteren of de oppervlakte

Enkele begrippen

- **IHD of instandhoudingsdoelstellingen of Europese natuurdoelen**: de natuurdoelen die moeten worden bereikt om de voor Vlaanderen belangrijke Europese habitats te behouden en te beschermen. Eerst zijn er doelstellingen op Vlaams niveau geformuleerd (G-IHD of gewestelijke instandhoudingsdoelen), welke dan vertaald zijn in specifieke doelstellingen per habitatrictlijngebied (S-IHD)
- **Habitat**: de specifieke omgeving waar bepaalde soorten voorkomen. Deze omgeving wordt zowel gevormd door abiotische (niet-levende) factoren (bodem, klimaat, watervoorziening) als biotische factoren (zoals de planten- of diersoorten die voorkomen).
- **Habitatwaardig**: een bepaalde locatie of een bos is habitatwaardig als de samenstelling en structuur van het bos voldoende is om het voortbestaan en de verdere ontwikkeling van het gewenste habitat te garanderen. Het INBO heeft hiervoor indicatoren ontwikkeld (bv. De hoeveelheid dood hout, of de samenstelling van de kruidenlaag).
- **Managementplan** (niet te verwarren met een beheerplan): een plan dat aangeeft wie op welke wijze de natuurdoelen voor een bepaald gebied zal realiseren. De Managementplannen worden gradueel verder uitgewerkt en verfijnd.

Veel meer begrippen worden verklaard op www.natura2000.vlaanderen.be/begrippen.

habitatwaardig biotoop te verhogen. De eerste groep maatregelen is voornamelijk gericht op het verminderen van de druk van buitenaf op de gebieden (bv. door vermeting of andere vormen van lucht- of watervervuiling). Voor de privéboseigenaar is de tweede groep maatregelen van belang. Deze maatregelen hebben als doel **de interne kwaliteit van het bos te verbeteren**, of om de oppervlakte te verhogen, bv. door het aanplanten van bijkomende habitatwaardige bossen. Om de interne kwaliteit te verhogen, worden maatregelen voorgesteld zoals het omvormen van niet-inheems bos naar één van de Europese boshabitats, het verhogen van het aandeel dood hout, het verbeteren van de samenstelling van de kruid-, struik- en boomlaag door het inplanten van gewenste soorten, het voorzien van meer open plekken, het tegengaan van invasieve exoten, het aanleggen van bosranden, etc. Kortom, het uitvoeren van een duurzaam bosbeheer. Hiertoe werden de Criteria Duurzaam Bosbeheer herzien en aangepast tot **Criteria Duurzaam Natuurbeheer**.

Om aan de Europese natuurdoelen te voldoen, zal er ook omvangrijke oppervlakte **bijkomend bos** dienen te worden gerealiseerd, zowel binnen Natura 2000 als erbuiten. Hoe en waar men dat zal realiseren is nog maar zeer beperkt uitgewerkt.

Ten slotte zal er ook op heel wat plaatsen **bos verdwijnen** voor het realiseren van open natuur. Dat kan gaan van het

realiseren van kleinschalige open plekken en/of bospoelen (kleiner dan 2 ha) waarbij de oppervlakte als onderdeel van het bos wordt beschouwd, tot het realiseren van grotere oppervlaktes heide vanuit bestaande naaldhoutbestanden.

Waar kan ik meer informatie vinden?

<http://Natura2000.vlaanderen.be> is uitgewerkt door ANB en bevat alle mogelijke info over de soorten en habitats van Natura 2000, de aangeduide vogel- en habitatrichtlijngebieden, het Natura 2000-proces, enz.

Wil je meer info over een specifiek gebied, de prioritaire inspanningen (incl. de ruimtelijke ligging ervan), en de doelstellingen per deelgebied en per habitattypen, dan kan je de **Managementplannen** (versie 1.0) raadplegen op www.Natura2000.vlaanderen.be/publicaties.

Een verduidelijkend filmpje is te vinden op <https://vimeo.com/97419813> (de vooropgestelde timing is wel niet meer correct).

Figuur 3: De Europese natuurdoelen voorzien ook heel wat bosuitbreiding, zowel binnen als buiten Natura 2000-gebieden.